

О.П. Мещанінов

СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Феномен університетської системи освіти проаналізовано з позиції потреб та тенденцій, що властиві постіндустріальному суспільству, яке прагне здійснити розвиток та перехід до інформаційного суспільства. Соціальна функція інноваційної університетської системи освіти обґрунтована через необхідність дотримання балансу потреб особистості та суспільства, студентства та професорсько-викладацького складу, регіону та країни, гуманітарних та ринкових цінностей, національних та глобальних, міжнаціональних пріоритетів.

Ключові слова: соціальна функція, університетська система освіти, баланс потреб особистості та суспільства, ефективність та продуктивність, економічне зростання та соціальний розвиток, національні та глобальні пріоритети, гуманітарні та ринкові цінності, індивідуальна свідомість, сталий розвиток.

Глобальний характер змін, що відбуваються наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття, зумовлює як першочергове завдання інтеграцію системи освіти України в європейський освітній простір. Українська освітня система має адаптуватися до європейської системи і при цьому зробити власний вагомий внесок у її збагачення. Європейська освіта набуває рис глобальної, інтердержавної та полікультурної системи з формування нової генерації особистостей при збереженні та розвитку національного характеру її національних підсистем [8, с. 17-24].

Зміни, що відбуваються навколо нас, проходять все з більшою швидкістю. Не помітити зміни неможливо. Але зі змінами соціально-економічних відносин відбуваються зміни й університетської системи освіти, найважливішої соціальної інституції. Отже, постає питання про нову роль, місію університету у світі та регіоні, що і зумовлює, визначає наукову проблему пошуку, окреслення соціальної функції, моделі розвитку регіональної системи університетської освіти в Україні.

Метою статті є встановлення концептуальної чіткості проблеми через висвітлення синергетичного характеру комплексу компонентів, які зумовлюють спрямованість розвитку університетської системи освіти, розвитку, що розширює можливості як університету, так і регіону.

Становлення суверенної незалежної України, її сталий розвиток при обмеженості матеріальних ресурсів можливі лише за умови залучення та всебічного розвитку інтелектуального ресурсу особистості та суспільства, що зумовлює соціальний запит на високий рівень освіченості, культури та професіоналізму нового покоління фахівців.

Розвиток системи освіти відповідає розвитку суспільства [14, с. 61], а напрями реформування вищої освіти мають адекватно враховувати тенденції реформування соціально-економічних відносин у країні [26, с. 170-176].

У 2000 році понад 80% населення світу значних зусиль докладало у боротьбі за виживання. Як свідчать прогнози [5, с. 46], через 25 років ця кількість людей сягне 90%. За дослідженнями Комісії ООН, прибутки всього 1% найбагатших людей у 2001 році еквівалентні прибуткам 57% найбіднішого населення планети. Близько 25 млн осіб, що становить 10% населення США, має сукупний прибуток вище, ніж сукупний прибуток 43% населення світу [7, с. 1, 70]. Цивілізація, де весь час поглиблюється небезпечний розрив між багатими та бідними державами і людьми, не може вважатися сталою.

© О.П. Мещанінов, 2013

Усталеність соціального розвитку університетської системи освіти значною мірою залежить від вирішення двох проблем. По-перше, професорсько-викладацький склад університету - як основа у наданні навчальних послуг - повинен використовуватися з максимальною ефективністю. В цьому визначається загальнодержавний та соціальний інтерес, і він у багатьох складниках збігається з потребами керівництва закладу. Як зауважує В.В. Бобров, протиріччя має непрямий характер і визначається відмінністю потреб за результатами трудової діяльності: суспільство зацікавлене у кількісних та якісних показниках як навчальних послуг, так і випускників, а керівництво деяких закладів вважає ефективність як співвідношення максимальної платні за власну керуючу діяльність при мінімальних витратах на забезпечення навчального процесу. Абсолютизація тієї чи іншої тенденції небезпечна для суспільства. У першому випадку можливе панування витратного принципу використання професорсько-викладацького складу, у другому – суспільство може втратити багато форм та видів освітніх послуг, навчання спеціалістів за специфічними напрямками з урахуванням збитковості їхньої підготовки [8, с. 50]. Крім того, за результати надання освітніх послуг фінансові надходження треба поділити між членами трудового колективу закладу. Коефіцієнт, що характеризує співвідношення максимального рівня заробітної платні до мінімального, у Радянському Союзі з різних джерел становив 4-6 до 1 [25, с. 203]. Наприкінці 90-х років у Росії він зріс до рівня 25-30 до 1 [2, с. 16].

Як зазначає В.В. Бобров, такий глибокий розрив не сприяє сталому характеру соціального розвитку, але попереднє співвідношення викликало незадоволення у суспільстві і визначалося як “уравніловка”, яка не сприяла реалізації потенціалу спроможних та заповзятливих людей. Тільки систематизована робота державних органів управління освітою, яка спирається на активну громадську діяльність науково-педагогічної громади, дозволить своєчасно знаходити параметри сталого розвитку системи освіти та її найважливішого складника – підсистеми університетської освіти. Потрібний постійний моніторинг ефективності діяльності усіх членів, які забезпечують навчальний процес у закладі, їхнього внеску у підвищення якості навчальних програм та дослідних робіт, у формування додаткових фінансових надходжень за надання додаткових навчальних послуг, за оптимальним його розподілом, щоб кожен міг отримати достатню кількість ресурсів та можливостей для самоствердження у соціальному середовищі. Основним параметром при цьому буде баланс соціально-групових інтересів освітянської громади, що також є методологічною базою виховної роботи [2].

Перспектива переходу до постіндустріального суспільства залежить від доступу до освіти усіх прошарків населення, що збігається зі всестановою освітньою концепцією Петра Могили, яка реалізована у Києво-Могилянській академії майже 400 років тому.

Зростання обсягів знань в інформатиці вдвічі відбувається кожні 5 місяців [4]. Це зумовлює перенос акценту в навчанні з передачі знання на процес їх народження. Тобто дослідницька робота викладачів разом зі студентами і є сучасною формою організації навчально-виховного процесу. При цьому лише викладачі, які відповідально виконують свої обов'язки, у змозі сприяти вихованню відчуття відповідальності у студентів. Якщо на етапі індустріалізації суспільства різниця в ефективності вільної праці порівняно з примусовою працею, коли виконавець відлучений від участі у процесі вироблення рішень, відрізнялась лише на шість відсотків, то на етапі інформатизації ця різниця стає визначально великою. Вирішального значення набуває саме статус професорсько-викладацького складу. Ставлення до викладачів мусить базуватися на принципах толерантності, поваги до культурних відмінностей, взаємодії та поваги, “культури оці-

нки”. Культура – це наші скарби, спадок, і треба навчитися користуватися її результатами, розвивати різноманіття її проявів на шляху досягнення універсальності.

За результатами досліджень ми дійшли висновку про необхідність створення такої організаційної форми навчального процесу, яка б відповідала екології освіти та синергетичному взаємозбагаченню технічних і гуманітарних наук.

Університет покликаний надавати універсальні знання. Це досить гнучка, демократична, багатоступенева система, що розв’язує в комплексі навчально-освітні та соціально-економічні проблеми як окремої людини, так і країни в цілому, має на меті задоволення культурно-просвітницьких та професійних освітніх потреб громадян. Тобто, як обгрунтовували ще Арістотель [6, с. 29], Платон [6, с. 261], Сенека [18, с. 159], мета освіти – це навчання та виховання вільної людини.

У зв’язку з цим варто особливо підкреслити цінність і перспективність положень І.А. Зязюна. “Смисл і ціль освіти – людина у постійному розвитку, її духовне становлення, гармонія її відносин з собою й іншими людьми, зі світом. У такий спосіб освіта на державному рівні створює умови розвитку – саморозвитку, виховання – самовиховання, навчання – самонавчання всіх і кожного... Отже, система освіти створюється для людини, функціонує і розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості, і в ідеалі її призначення – щастя людини” [9, с. 14]. “Вищий результат освіти – духовний стан нації, зростання національної самосвідомості, коли в суспільстві існують ідеї, які мають загальний інтерес і можуть бути доступними для кожного громадянина” [9, с. 18].

Але варто нагадати думку Джона Дьюї (1859-1952) стосовно “старої освіти”, що підпорядковує дитину вимогам навчального плану, та “нової освіти”, яка підпорядковує навчальний план потребам дитини. На думку вченого, вчитель спрямовує навчальний процес так, щоб нерозвинуті можливості дитини знайшли своє застосування в тому систематизованому результаті суспільного попиту, який ми називаємо “навчальним планом”. Учений зазначав, що “освіта – це розвиток досвідом, з досвіду і для досвіду” [29, с. 29].

В.І. Супрун звертає увагу на те, що, починаючи з 1987 року, лідери країн третього світу дійшли висновку, що ставати на шлях економічного змагання, гонки з самого початку відомої невіграшної позиції – означає привести ту чи іншу країну з постіндустріального співтовариства на грань соціального вибуху [24, с. 12].

Поняття “сталий розвиток” виникло перш за все всередині блоку екологічних проблем як домінуюча течія після закінчення етапу холодної війни. Все більше людей розуміють необхідність знайти якусь усталену рівновагу між природою та суспільством. Необхідність побудови сталого суспільства з часом перемогла та порушила захисний пояс старих парадигм росту, валового національного продукту як цілей соціального розвитку. Концепція сталого розвитку почала перетворювати свідомість епохи індустріалізації у збалансоване екологічне бачення. При цьому людство повинно жити у гармонії і врівноваженій взаємодії з природою, яка потребує турботи й охорони. Згідно з принципами гуманізму і демократії у суспільстві повинно бути забезпечене рівне задоволення потреб розвитку і якості життя, включаючи якість оточуючого середовища, рівень життя, культури й освіти, можливості для наступних поколінь [21, с. 3]. На думку О.С. Разумовського, сталий розвиток людства можливий лише при виконанні таких умов: заміна існуючих технологій на більш чисті і менш енерго- і ресурсоемні; поступова заміна невідновлюваної сировини на відновлювану; зниження темпів приросту чисельності людства; ріст продуктивності праці, що приведе до підвищення якості життя; ріст наддержавного регулювання й управління через ООН та її установи; ріст дер-

жавного регулювання й управління. Власне, наддержавне і державне регулювання й управління забезпечують реалізацію зазначених цілей та умов на підґрунті перенесення центру ваги, пріоритету від індивідуальних інтересів до суспільних.

У той же час поширення суто ринкових принципів поведінки на всі сфери суспільного життя вкрай небезпечно. Спостерігається відторгнення будь-яких фундаментальних морально-етичних і духовних цінностей, які напрацьовані суспільством у процесі попереднього розвитку на шляху своєї історії. Утверджується пріоритетність ринкових цінностей над соціальними та духовними, замінюються фундаментальні принципи суто ринковою доцільністю. Внаслідок цього суспільство втрачає свої ціннісні орієнтири. Як небезпідставно наголошує відомий фінансист Дж. Сорос, “коли люди відмовляються від своєї віри у фундаментальні принципи і намагаються керуватися виключно результатами своїх дій, суспільство втрачає стабільність” [23, с. 24]. Сучасна модель глобалізації в першу чергу для себе, для її окремих суб’єктів, а не глобалізація для всіх, є глибоко хибною [5, с. 49].

Як зауважує В.Л. Іноземцев, “крах Радянського Союзу показав, що технологічні здобутки самі по собі не є гарантією прогресу; їх повинно супроводжувати засвоєння відповідних соціальних цінностей і інститутів. Тривала економічна депресія в Японії свідчить про глобальну кризу моделі “наздогоняючого” розвитку. У той же час динаміка європейських країн переконує в тому, що в США вперше за останні вісімдесят років з’явився рівний їм за економічним потенціалом партнер (а можливо, суперник)” [12, с. 106]. Отже, потрібні зближення рівнів економічного й соціального розвитку, “скорочення розриву між економічним ростом і соціальним розвитком” [13, с. 102]. Саме перспективи соціального розвитку визначають можливість синергетичної взаємодії технологічних інновацій і цінностей людини та суспільства.

Враховуючи реальний фінансовий стан університетів у сучасних умовах, ми також дійшли висновку, що вільний вибір студентів та вищого навчального закладу ефективніше впроваджувати шляхом надання можливості вибору блоку дисциплін, на зразок блоку дисциплін профілізації. Отже, як визначає Д. Белл, ефективність – це раціональність у виборі між двома альтернативами [1, с. 224].

На думку Е. Фромма, сучасне технологічне суспільство як технологічна система “запрограмована за двома принципами, які визначають зусилля й думки всіх, кого вона охоплює. Перший принцип полягає в максимумі: все, що можливо технічно зробити, слід зробити... навіть ціною відмови від задоволення багатьох потреб тут, на Землі. Цей принцип заперечує всі цінності, розвинуті гуманістичною традицією, згідно з якою варто робити лише те, що потрібно людині для її зростання, радості, розуміння того, що це прекрасно, що це є добром, що це є істиною. ... Якщо це технічно можливо, то решта цінностей нехтується, а підвалини етики визначаються технологічним розвитком.

Другий принцип – це максимальна ефективність і продуктивність. Як наслідок, вимога максимальної ефективності викликає вимогу мінімальної індивідуалізації.

... Обмежуючись вузькими рамками сьогоденних цілей компанії, можна зробити працівників слухняними й керованими, в результаті підвищуючи ефективність діяльності компанії. Але коли йдеться про службовців як людей, то результатом також є виникнення в них почуттів меншовартості, стурбованості, пригніченості, які можуть призвести до байдужості або до ворожості” [28, с. 141-143]. Вчений особливу увагу звертає на усунення елементів творчості при означеній організації праці шляхом розподілу й членування завдань, коли не залишається потреби для розмірковувань та міжособового контакту. Ефективність у вузькому значенні виявляється надзвичайно неефективною,

коли розширити межі часу й масштаби предмета аналізу, “може деморалізувати людей і дорого коштувати й людині, й суспільству”.

Панування цього ж принципу “максимальної продуктивності”, у простішому вигляді – “чим більше, тим краще”, призводить до порушення рівноваги у системі в цілому. “Якщо всі зусилля спрямовані на те, щоб робити більше, якість життя втрачає будь-яке значення, а діяльність, що була засобом, стає метою” [28, с. 144-145].

Зауважимо, що розвиток університетської освіти – це завдання, яке належить до стратегічних напрямів, що є прерогативою держави, підґрунтям її національної безпеки. Державу нового типу можуть побудувати лише високоосвічені власні нові національні кадри, орієнтовані на національні інтереси, вільні люди з новим рівнем світогляду. Проблема підвищення якості освіти і її ефективного використання є комплексною і визначається як університетською системою освіти, так і системами, які використовують результати її діяльності – фахівців.

Як зауважує О.М. Новіков, університетська система освіти є особливим складником соціальної системи [20]. Тому для аналізу можливості забезпечення її сталого розвитку потрібні дослідження та формування теоретичних соціально-педагогічних основ забезпечення сталого розвитку основного компонента системи – інноваційного університету з такою організацією керування, яка забезпечувала б задоволення потреб сучасного та майбутніх поколінь при збереженні високого інтелектуального ресурсного потенціалу творчої інтелігенції України [8, с. 51].

Сталий розвиток інноваційного університету трактується нами як процес, який визначає новий рівень функціонування інтелектуального потенціалу України, заснованого на докорінних змінах її історично сформованих параметрів: світоглядних, економічних, соціальних, культурологічних, духовних, екологічних та інших. Зміни саме індивідуальної свідомості та характеру діяльності конкретної людини виступають як дійсні передумови виходу на рівень сталого розвитку. У цьому полягає феномен формування індивідуальної свідомості сталого типу. Йдеться про необхідність впровадження системи теоретико-практичних дій, що забезпечать підвищення ступеня усталеності індивідуальної свідомості випускників університету, відродження самосвідомості творчої інтелігенції та гідне ставлення до неї суспільства і держави.

Соціоприродна система, що рухається за принципами сталого розвитку, збільшує витрати на освіту, охорону здоров'я, науку, культуру, охорону природи; зростає середня тривалість життя, а рівень виживання наближається до оптимального; покращення якісних та кількісних показників біосфери підвищує і “якість” людини, стимулює її інтелектуальний, виробничий та соціальний потенціал.

Університетська система освіти має бути центром національної освіти та культури в регіоні. Вона не може відокремлюватися від суспільного життя регіону, а повинна групувати навколо себе всі активні, творчі прошарки, виконувати функцію каталізатора та власним життям стверджувати можливість і віру в сталий розвиток і регіону, і України. Становлення університетської освіти в регіоні є саме тим необхідним кроком активної політики держави щодо реалізації наукової ідеї пріоритету сталості розвитку та державної стабільності України, її єдності.

Як зауважує В. Ільїн, неможливо побудувати нову постіндустріальну цивілізацію, у підґрунті якої є high-tech, без утворення high-hume. Для XXI століття потрібні “самодостатні фахівці, які мають повну свободу реалізації своєї освіченої особистості, яка є кардинальною умовою для роботи з успіхом” [11, с. 169].

Сьогоденною потребою стали творчий розум, організованість, відповідальність, уміння висунути конструктивні пропозиції та реалізувати їх. Тобто підвищується попит на професіоналів на всіх рівнях у державних та приватних структурах.

Таким чином, ефективність бажана у кожній цілеспрямованій діяльності в університетській освіті. Але треба враховувати людський чинник у межах більш широкої соціальної системи, в інтересах розвитку кожної особистості й суспільства. У кожному з типів діяльності в університетській освіті ефективність і продуктивність не повинні домінувати, щоб не допустити усунення елементів творчості.

Домінуючою тенденцією розвитку української університетської освіти стають виховання, формування нового рівня світогляду, демократизація особистості та пристосування її до життя в умовах свободи [10]. Свобода – це критеріальна ознака якості університетської освіти. Тобто для людини XXI століття свобода є першим правом. Усі зусилля щодо розвитку університетської освіти залишаються марними, якщо ми не збудемо для нас та не залишимо для нащадків права вибору. Тому в концепції сталого розвитку університетської освіти передбачено можливість вибору й забезпечено всім активним особистостям університетської освіти в регіоні - абітурієнтам, студентам, викладачам, науковцям – пріоритет вибору шляхів реалізації власних прагнень та розвитку здібностей, доповнення принципу конкуренції принципом синергізму [16;17].

Е. Фромм висловлює “твердження про свободу як якість повністю людського буття. Наскільки ми виходимо за межі турбот про фізичне виживання, наскільки нами не керують страх, безсилля, нарцисизм, залежність тощо, настільки ми долаємо примусовість. Любов, ніжність, розум, зацікавленість, цілісність та ідентичність – усі вони є дітьми свободи” [28, с. 183].

При цьому експертами Ради Європи прийняті як визначальні у навчанні та вихованні учнів такі властивості [3, с. 41]: формування навичок толерантної взаємодії; набуття вміння розв’язання різноманітних проблем; автономність у праці та вміння працювати у колективі; навички збирання і відбору інформації, її поглибленого аналізу; формування мотивації до безперервного учіння; формування здібностей до креативної та інноваційної діяльності; гнучкість та психічна стійкість, налаштованість на пристосування і діяльність у незвичних чи непередбачуваних ситуаціях і умовах. Стійке мирне співіснування в Європі при культурному різноманітті європейської цивілізації можливе лише при навчанні та вихованні “таких визначальних цінностей, як визнання Прав Людини, парламентської демократії, толерантності, поваги до чужої думки, а також солідарність, любов до ближнього, протистояння егоїзму та споживацькому ставленню до життя, почуття відповідальності й дотримання обов’язку, надійність у діяльності, відкритість до інших культур, рас і континентів” [3, с. 42].

Для більшості людей мають високу цінність такі можливості, як свобода пересування і вибору місця проживання, політична, соціальна та економічна свобода, право на створення сім’ї, реалізації творчих здібностей, гарантія прав людини та інше. Концепція людського розвитку передбачає можливість людей покращувати своє здоров’я, здобувати знання і професійні навички при одночасному використанні досягнутих результатів, що надають ці можливості для відпочинку, праці, політичного, громадського та культурного життя. Збалансованість цих двох аспектів надає можливість досягти сталого людського розвитку [25, с. 254] та є дійовим елементом у структурі управління змінами університетської освіти.

Експертами “Програми розвитку ООН” розроблена концепція людського розвитку, що базується на чотирьох основних положеннях – рівності, продуктивності, сталості та розширенні можливостей [25, с. 253-254]: споконвічно усі люди повинні мати рів-

ні можливості, що не залежать від статі, раси, національності, класової приналежності, походження, місця проживання, рівня добробуту і таке інше; усі люди повинні мати можливість підвищувати продуктивність своєї діяльності, повноцінно брати участь у процесі формування доходу та працювати за справедливую грошову винагороду; доступ до можливостей має бути забезпечений не тільки нинішнім, а й майбутнім поколіннями за рахунок усіх форм фізичного, людського та природного капіталу; розвиток має здійснюватися зусиллями людей, а не тільки в інтересах людей, розширення можливостей означає підвищення відповідальності людей за долю своєї сім'ї, країни та людства в цілому.

Еволюційний підхід до розвитку не передбачає задані критеріальні функції. Критерій виживання є єдиним та визначальним для усіх. В еволюції немає заздальгідь заданої мети. Цілі формуються, змінюються залежно від зовнішніх умов. “Розширений пакет” не купується, а “заробляється” [19, с. 63-65]. Університетська система освіти розширює, доповнює свої цілі на рівнях: індивідуальному, регіональному, національному та світовому. Узагальнюючи, ми дійшли висновку, що університетська освіта має бути системою постійного оновлення професійної освіти, виконувати етичну місію та інтелектуальну роль у забезпеченні переходу до сталого розвитку цивілізації. Сутність теорії коеволюції М.М. Моїсєєв вважав у тому, що механізми соціального виробництва повинні бути приведені у відповідність із законами розвитку природи [19, с. 139].

Визначимо чотири віхи історії розвитку свідомості, світогляду, ставлення теперішнього покоління до нащадків. Перша – XVIII століття з відомим висловом Людовіка XV: “Після мене – хоч потоп”. Друга віха висвітлюється думкою Д.І. Менделєєва [22, с. 800], що “ми не повинні залишати нащадкам менше, ніж отримали самі”. Третя віха формулюється у 80-ті роки XX століття, характеризується словами Нобелівського лауреата, ліберально-демократичного класика Фрідріха Августа Хайєка про те, що ми не повинні особливо турбуватися про майбутні покоління, оскільки останні не в змозі подбати про нас [15, с. 539]. Наступна, четверта, віха, що визначена 1992 року на Міжнародній конференції ООН у Ріо-де-Жанейро характеризується імперативом сталого розвитку людства, правом на розвиток теперішніх поколінь не за рахунок наступних поколінь, без позбавлення їх можливості розвитку. Тобто усій університетській спільноті треба визнати особисту відповідальність перед майбутнім поколінням, що є витоками концепції сталого розвитку.

Стає зрозумілим, що зі старим світоглядом, стереотипом мислення на шляху технологізації цивілізації, за яким людство впевнено рухалося впродовж останніх чотирьох століть, однозначно не вижити нікому. Тому є багато свідчень – від Хіросіми і Чорнобиля до бомбардування у центрі Європи сербів та терористичні акти 11 вересня 2001 року у США. Саме дії локального характеру мали глобальний ефект.

Ідеться про вирішення завдань значного масштабу – про управління не тільки економікою, але і всім історичним процесом. Щоб аргументовано приймати відповідальні рішення, людині потрібно реально уявляти, між чим потрібно здійснити вибір.

Таким чином, соціальна функція інноваційної університетської системи освіти полягає у визначенні та прийнятті цінності рівноваги між природою та суспільством, у балансі індивідуальних та суспільних інтересів, у вихованні вільної людини, людини у постійному розвитку, розвитку досвідом, з досвіду і для досвіду, у тому, щоб сприяти соціальній мобільності та інтеграції різних соціальних груп, а соціальний розвиток полягає у розвитку свідомості особистостей, нової генерації молоді, у перемозі над старою парадигмою економічного зростання, валового національного продукту як цілей соціального розвитку, у зближенні рівнів економічного й соціального розвитку, у мож-

ливості синергетичної взаємодії технологічних інновацій і цінностей людини та суспільства. Зміни саме індивідуальної свідомості й характеру діяльності конкретної людини є дійсними передумовами виходу на рівень сталого розвитку суспільства, цивілізації.

Список літератури: 1. *Белл Д.* Прихід постіндустріального суспільства // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навч. посібник / Упоряд. Віталій Лях. – К.: Либідь, 1996. – С. 194-250. 2. *Бобров В.В.* К постановке проблемы “устойчивое развитие общества” // Гуманитарные науки в Сибири. – 1996. – № 1. – С. 14-19. 3. *Васенина И., Черняева В.* Показатели корпоративной культуры вуза // Высшее образование в России. – 2004. – № 1. – С. 76-80. 4. Высшее образование в XXI в.: подходы и практические меры (ЮНЕСКО, Париж, 5-9 октября 1998 г.) // Alma mater. – 1998. – № 11. – С. 3-9; № 12. – С. 22-26; 1999. – № 1. – С. 30-37. 5. *Гальчинський А.* Глобальна криза чи криза глобалізації // Віче. – 2002. – № 1 (118). – С. 44-50. 6. *Гончаренко С.У.* Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с. 7. Доклад о развитии человека за 2001 год. – Нью-Йорк: Оксфорд, 2001. – С. 2-9. 8. *Журавський В.С.* Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2003. – 416 с. 9. *Зязюн І.А.* Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А. Зязюна. – К.: Віпол, 2000. – С. 11-57. 10. *Зязюн І.А., Сагач Г.М.* Краса педагогічної дії: Навч. посібник для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с. 11. *Ильин В.* Образование в XXI веке // Высшее образование в России. – 2004. – № 1. – С. 167-169. 12. *Иноземцев В.* Моделі постіндустріального розвитку // Економіка знань: виклики глобалізації та Україна / Під заг. ред. А.С. Гальчинського, С.В. Львовочкина, В.П. Семиноженка. – К., 2004. – С. 105-160. 13. *Кастельс М.* Інформаційні технології, глобалізація і соціальний розвиток // Економіка знань: виклики глобалізації та Україна / Під заг. ред. А.С. Гальчинського, С.В. Львовочкина, В.П. Семиноженка. – К., 2004. – С. 81-104. 14. *Корсак К.В.* Світ нового століття і його освіти // Віче. – 2002. – № 1 (118). – С. 58-66. 15. *Малинецкий Г.Г.* Физтех на рассвете // Я – ФИЗТЕХ / Сост.: Н.В. Карлов, Л.П. Скороварова, Н.Ф. Симонова. – М.: ЦентрКом, 1996. – С. 536-546. 16. *Мещанинов О.* Моделі університетської системи освіти: сьогодення та майбуття // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал. – 2002. – Випуск 1. – С. 18-31. 17. *Мещанинов О.П.* Філософські аспекти розвитку університетської освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: Збірник наукових праць / за ред. І.А. Зязюна та Н.Г. Ничкало. – К., 2003. – С. 76-85. 18. Мудрость тысячелетий: Энциклопедия / Автор-составитель В. Балязин. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2000. – 848 с. 19. Новая парадигма развития России в XXI веке. Комплексные исследования проблем устойчивого развития: идеи и результаты / Под ред. В.А. Коптюги, В.М. Матросова, В.К. Левашова. – 2-е изд. – М.: Academia, 2000. – 416 с. 20. Новиков А.М. Российское образование в новой эпохе: Парадоксы наследия, векторы развития. – М.: Эгвес, 2000. – 272 с. 21. *Разумовский О.С.* Три подводных камня концепции устойчивого развития человечества / Институт философии и права СО РАН. – Новосибирск, 1997. – С. 3-8. 22. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров. – 4-е изд. – М.: Сов. энциклопедия, 1989. – 1632 с. 23. *Сорос Дж.* Криза глобального капіталізму. Відкрите суспільство під загрозою. – К.: Основи, 1999. – 148 с. 24. *Супрун В.И.* Социальная акселерация или устойчивое развитие: реальность и парадигмы / Институт философии и права СО РАН. – Новосибирск, 1997. – С. 9-13. 25. *Удотова Л.Ф.* Соціальна статистика: Підручник. – К.: КНЕУ, 2002. – 376 с. 26. Указ Президента України від 12 вересня 1995 року № 832/95 “Про Основні

напрями реформування вищої освіти в Україні” // Урядовий кур’єр. – 1995. – 25 вересня. 27. Указ Президента України “Про Основні напрямки реформування вищої освіти в Україні” № 832/95 від 12 вересня 1995 р. // Нормативно-правові акти про наукову та науково-технічну діяльність у вищих навчальних закладах України: У 2 кн. / За ред. Ю.І. Горобця та М.І. Папова. – Харків: Право, 2001. – Кн. 1. – 784 с. 28. *Фромм Е.* Революція надії // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навч. посібник / Упоряд. Віталій Лях. – К.: Либідь, 1996. – С. 135-192. 29. *Dewey John.* Democracy and Education. – N.Y., 1956. – P. 256.

Bibliography (transliterated): 1. Bell D. Prihid postindustrial'nogo suspil'stva // Suchasna zarubizhna social'na filosofija. Hrestomatija: Navch. posibnik / Uporjad. Vitalij Ljah. – K.: Libid', 1996. – S. 194-250. 2. Bobrov V.V. K postanovke problemy “ustojchivoje razvitie obshhestva” // Gumanitarnye nauki v Sibiri. – 1996. – № 1. – S. 14-19. 3. Vasenina I., Chernjaeva V. Pokazateli korporativnoj kul'tury vuza // Vysshee obrazovanie v Rossii. – 2004. – № 1. – S. 76-80. 4. Vysshee obrazovanie v XXI v.: podhody i prakticheskie mery (JuNESKO, Parizh, 5-9 oktjabrja 1998 g.) // Alma mater. – 1998. – № 11. – S. 3-9; № 12. – S.22-26; 1999. – № 1. – S. 30-37. 5. Gal'chins'kij A. Global'na kriza chi kriza globalizacii // Viche. – 2002. – № 1 (118). – S. 44-50. 6. Goncharenko S.U. Ukraïns'kij pedagogičnij slovník. – K.: Libid', 1997. – 376 s. 7. Doklad o razvitii čeloveka za 2001 god. – N'ju-Jork: Oksford, 2001. – S. 2-9. 8. Zhuravs'kij V.S. Vishha osvita jak fak-tor derzhavotvorennja i kul'turi v Ukraïni. – K.: Vidavničij dim “In Jure”, 2003. – 416 s. 9. Zjazjun I.A. Intelektual'no tvorchij rozvitok osobistosti v umovah neperervnoï osviti // Neperervna profesijna osvita: problemi, poshuki, perspektivi: Monografija / Za red. I.A. Zjazjuna. – K.: Vipol, 2000. – S. 11-57. 10. Zjazjun I.A., Sagach G.M. Krasa peda-gogičnoï dii: Navch. posibnik dlja včiteliv, aspirantiv, studentiv serednih ta vishhih na-včal'nih zakladiv. – K.: Ukraïns'ko-fins'kij institut menedzhmentu i biznesu, 1997. – 302 s. 11. Il'in V. Obrazovanie v XXI veke // Vysshee obrazovanie v Rossii. – 2004. – № 1. – S. 167-169. 12. Inozemcev V. Modeli postindustrial'nogo rozvitku // Ekonomika znan': vikliki globalizacii ta Ukraïna / Pid zag. red. A.S. Gal'chins'kogo, S.V. L'ovochkina, V.P. Seminozhenka. – K., 2004. – С. 105-160. 13. Kastel's M. Informa-cijni tehnologii, globalizacija i social'nij rozvitok // Ekonomika znan': vikliki globa-lizacii ta Ukraïna / Pid zag. red. A.S. Gal'chins'kogo, S.V. L'ovochkina, V.P. Seminozhenka. – K., 2004. – С. 81-104. 14. Korsak K.V. Svit novogo stolittja i jogo osviti // Viche. – 2002. – № 1 (118). – S. 58-66. 15. Malineckij G.G. Fizteh na rassvete // Ja – FIZTEH / Sost.: N.V. Karlov, L.P. Skorovarova, N.F. Simonova. – M.: CentrKom, 1996. – S.536-546. 16. Meshhaninov O. Modeli universitets'koï sistemi osviti: s'ogodennja ta majbuttja // Neperervna profesijna osvita: teorija i praktika: Naukovo-metodičnij žurnal. – 2002. – Vipusk 1. – С. 18-31. 17. Meshhaninov O.P. Filososfs'ki aspekti rozvitku universitet-s'koï osviti // Pedagogika i psihologija profesijnoï osviti: rezul'tati doslidžen' i per-spektivi: Zbirnik naukovih prac' / za red. I.A. Zjazjuna ta N.G. Nichkalo. – K., 2003. – S. 76-85. 18. Mudrost' tysjacheletij: Jenciklopedija / Avtor-sostavitel' V. Baljazin. – M.: OLMA-PRESS, 2000. – 848 s. 19. Novaja paradigma razvitija Rossii v HHI veke. Kom-pleksnye issledovanija problem ustojchivogo razvitija: idei i rezul'taty / Pod red. V.A. Koptjugi, V.M. Matrosova, V.K. Levashova. – 2-e izd. – M.: Academia, 2000. – 416 s. 20. Novikov A.M. Rossijskoe obrazovanie v novoj jepohe: Paradoksy nasledija, vektory razvitija. – M.: Jegves, 2000. – 272 s. 21. Razumovskij O.S. Tri podvodnyh kamnja koncepcii ustojchivogo razvitija čelovečestva / Institut filosofii i prava SO RAN. – Novosibirsk, 1997. – S. 3-8. 22. Sovetskij jenciklopedičeskij slovar' / Gl. red. A.M. Prohorov. – 4-e izd. – M.: Sov. jenciklopedija, 1989. – 1632 s. 23. Soros Dzh. Kriza global'nogo kapitalizmu. Vidkrite suspil'stvo pid zagrozoju. – K.: Osnovi, 1999. – 148 s. 24. Suprun V.I. Social'naja akseleracija ili ustojchivoje

razvitie: real'nost' i paradigmy / Institut filosofii i prava SO RAN. – Novosibirsk, 1997. – S.9-13. 25. Udotova L.F. Social'na statistika: Pidruchnik. – K.: KNEU, 2002. – 376 s. 26. Ukaz Prezidenta Ukraïni vid 12 veresnja 1995 roku № 832/95 “Pro Osnovni naprjami reformuvannja vishhoï osviti v Ukraïni” // Urjadovij kur'er. – 1995. – 25 veresnja. 27. Ukaz Prezidenta Ukraïni “Pro Osnovni naprjamki reformuvannja vishhoï osviti v Ukraïni” №832/95 vid 12 veresnja 1995 r. // Normativno-pravovi akti pro naukovu ta naukovotehnichnu dijalnist' u vishhij navchal'nij zakladah Ukraïni: U 2 kn. / Za red. Ju.I. Gorobcja ta M.I. Papova. – Harkiv: Pravo, 2001. – Kn. 1. – 784 s. 28. Fromm E. Revoljucija nadii // Suchasna zarubizhna social'na filosofija. Hrestomatija: Navch. posibnik / Uporjad. Vitalij Ljah. – K.: Libid', 1996. – S. 135-192. 29. Dewey John. Democracy and Education. – N.Y., 1956. – P.256.

УДК 378:316.422

А.П. Мещанинов

СОЦИАЛЬНАЯ ФУНКЦИЯ ИННОВАЦИОННОЙ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Феномен университетской системы образования проанализирован с позиции потребностей и тенденций, присущих постиндустриальному обществу, которое стремится осуществить развитие и переход к информационному обществу. Социальная функция инновационной университетской системы образования обоснована необходимостью соблюдения баланса потребностей личности и общества, студентов и профессорско-преподавательского состава, региона и страны, гуманитарных и рыночных ценностей, национальных и глобальных, межнациональных приоритетов.

Ключевые слова: социальная функция, университетская система образования, баланс потребностей личности и общества, эффективность и производительность, экономический рост и социальное развитие, национальные и глобальные приоритеты, гуманитарные и рыночные ценности, индивидуальное сознание, устойчивое развитие.

UDK 378:316.422

O. Meshchaninov

SOCIAL FUNCTION OF INNOVATIVE UNIVERSITY SYSTEM OF EDUCATION

The phenomenon of university education is analyzed from the perspective of the needs and trends that characterized the post-industrial society that seeks to achieve development and transition to an information society. Social innovation function of university education is grounded through the need to respect the balance of the needs of the individual and society, students and faculty, the region and the country, humanitarian and market values, national and global, international priorities.

Keywords: social function, university education system, balance the needs of the individual and society, efficiency and productivity, economic growth and social development, national and global priorities, humanitarian and market values, individual consciousness, sustainable development.

Стаття надійшла до редакційної колегії 22.03.2013